

Historien om I.H.W.O.

*Raimund Wolfert: Gegen Einsamkeit und
'Einsiedelei': die Geschichte der Internationalen
Homophilen Welt-Organisation, Männer-
schwarm Verlag Hamburg 2009 (220 sidor)*

I SYMPATIENS HEMLIGHETSFULLA MAK^T berättas kortfattat om hur de skandinaviska HBT-organisationernas grundare Axel Lundahl-Madsen efter holländsk och schweizisk förebild startade den första 'homofila' organisationen i Danmark, "Forbundet af 1948", en svensk sektion 1950 (senare RFSL). Två år senare blev han utmanövrerad ur ledningen och slutligen 1955 efter den s.k. porrbildskandalen utesluten ur förbundet, skandaliserad och dömd till fängelse tillsammans med sin partner Eigil Eskildsen. Sedan de frisläppts från fängelset 1956 fortsatte Axel och Eigil, nu med det gemensamma efternamnet Axxgil, den postorderverksamhet med bl.a. milt pornografiska bilder som varit en av grunderna till deras fängslande. Vid sidan av denna skötte de också sedan 1952 en kodad kontaktverksamhet under det oskyldiga namnet "International Hobbyclubs World Organisation", IHWO, i verkligheten en underavdelning av deras postorderfirma som bl.a. från 1958 gav ut den småformatiga bildtidningen *Male Models*. Raimund Wolfert, *lambda nordicas* norskspråkige medarbetare i Berlin, har sedan länge ytterligare dokumenterat IHWO:s verksamhet i Danmark och dess avläggare i Hamburg, en av de första 'homofila' organisationerna i Västtyskland.

Det är oklart när Axgil i stället började uttolla initialerna I.H.W.O. som "International Homosexual World Organisation", en tydlig provokation mot den äldre organisationen ICSE, "International Committee for Sexual Equality", den organisation efter vilken RFSL fick sitt nya namn 1952 men som tydligt tagit avstånd från Lundahl-Madsen. 'Medlemmarna' i I.H.W.O. utgjordes alltså från början bara av (de manliga) postorderkunderna. För att förmedla kontakter använde man sig av bekantskapsannonser som var kodade för att undgå polisingripande, och det var bara 'medlemmarna' som hade nyckeln till detta kodspråk. Det stora översiktsverket *Homosexuals today* 1956 återger ett engelskspråkigt prospekt för organisationen enligt vilken den liksom den tidiga amerikanska organisationen Mattachine Society skulle vara uppbyggd av sju olika grupper som arbetade enligt frimureriets mönster, där såväl enskilda personer som föreningar kunde vara medlemmar. Det var emellertid inte förrän 1968 som Axgils erbjöd kunderna formellt medlemskap i I.H.W.O., utan att de dock fick någon möjlighet att påverka ledningen. Antalet nya medlemmar, varav många från Västtyskland, angavs samma år som 2 000; det högsta antalet uppgavs senare till 2 396, medan antalet postorderkunder över hela världen beräknades till hela 16 000. För att erövra marknader utanför Danmark startade I.H.W.O. 1968 en ny medlemstidning på sju olika språk. För att sköta denna (från början bara obetydligt och helt "oskyldigt" illustrerade) tidning, *UNI*, anställdes den språkkunnige unge svensk/tyske journalisten Michael (Heinz G.) Holm och hans holländske sambo Geurt Staal. Under deras verkssamma tid, 1968–1970, kom tidningen och I.H.W.O. att fungera som en aktiv, sexualpolitiskt radikal internationell organisation, vars första kongress ägde rum 1969 på Axgils nya gästgård för homosexuella, Axelhus utanför Ringsted (i Axgils ägo intill

1980). En senare kongress ägde rum 1970 på Bjärsjölagårds slott i Skåne med deltagare från åtta europeiska länder samt Kanada, däribland den holländske advokaten och parlamentsledamoten Edward Brongersma, talesman för pedofilerna. Från 1969 hade organisationen avsatt en rad arbetsgrupper eller klubbar, först i Bryssel och Genève men särskilt i Västtyskland, där fram till detta år nazitidens hårda repressiva lag mot homosexualitet fortfarande gällde, och England, där särskilt samarbetet med organisationen CHE, Campaign for Homosexual Equality, blev betydelsefullt. Den tyska arbetsgruppen samverkade också med den stora kommersiella tyska tidskriften *him* från 1969.

Före 1968 hade Axgils/I.H.W.O. med viss framgång huvudsakligen utnyttjat sitt breda organisationsnamn för att hos de kontinentala myndigheterna kräva distributionsrätt för sina pornografiska försändelser. *UNI* blev emellertid en tidskrift med många kontinentala medarbetare, från Sverige också Barbro Sahlin, som blev det gamla RFSL:s sista ordförande året 1971, efter en våldsam kontrovers med inte minst Michael Holm som representant för det nya. Tidskriften, vars upplaga slutligen sägs ha uppgått till 3 000, hade troligen inte många läsare i Sverige. I stället startade där Axgil och Holm 1969 den nya radikala och pornografiska tidskriften *Viking*, från 1971 med namnet *REVOLT mot sexuella fördomar*.

Samarbetet mellan Holm-Staal och Axgils bröt samman 1970 av olika orsaker. Redaktörerna sökte förgäves en ny förläggare på kontinenten eller England för en beräknad upplaga på 70 000 exemplar på många språk. Axel Axgil anklagade Holm-Staal för att utnyttja sitt arbete i firman för sina personliga intressen och redaktörerna svarade genom att hävda att Axgils bara använt I.H.W.O. i kommersiellt syfte. Samtidigt blev makarna Axgils samma år erbjudna att på nytt bli medlemmar i "Forbundet af

1948” och Axel Axgil utsågs på dess 25-årsjubileum 1973 till hedersmedlem. Det fanns inte längre någon anledning att driva en konkurrerande organisation. Efter nedläggningen av den danska organisationen skulle namnet I.H.W.O. inte få användas; återstående arbetsgrupper främst i Västtyskland skulle använda namnet UNI.

Trots de många internationella kontakterna och medlemmarna motsatte sig Axgils alltid att I.H.W.O. skulle få en demokratisk organisation. Med hänvisning till andra diktatorisk styrda lyckosamma homofila organisationer i Europa som det franska ”Arcadie” (enda franska organisationen 1953–1982) och den ut hålligaste västtyska efterkrigstidskriften *Der Weg* (ursprungligen *Die Insel*, utgiven i Hamburg 1951–1970) menade man att en demokratiskt styrd organisation skulle vara för trögt arbetande. Med hänvisning till situationen i de olika länderna hävdade man också att medlemmarna dessutom rent tekniskt inte kunde välja en styrelse.

Holm-Staal tänkte sig nu att ersätta Axgil som ledare med en internationell kommitté med Holm som president och Staal som generalsekreterare. I kommittén tänkte man sig vidare ett antal framstående heterosexuella: Jean-Paul Sartre, Alva Myrdal och skriftställaren och etnografen Rolf Italiaander som 1950 tillsammans med den ganska öppet homosexuelle författaren Hans Henny Jahnn grundat ”Freie Akademie der Künste in Hamburg”. Alva Myrdal svarade emellertid Michael Holm i brev att hon delade de svenska socialdemokraternas dåvarande uppfattning ”att homosexuella inte skall diskrimineras, men att man däremot med tanke på deras svåra ställning inte vill att våra barn blir sådana. Man måste alltså förhindra att homosexualitet uppstår.” Det är inte klart om de båda andra någonsin blev tillfrågade.

Holm och Staal flyttade 1971 från Axelhus till Teckomatorp och året därpå till Åseda i Småland. Om deras fortsatta roll som pådrivare för det nya, moderna RFSL kan man läsa i *Sympatiens hemlighetsfulla makt*. Wolfert framhåller att trots den skarpa kritiken, särskilt i Danmark, mot Axcils kommersiella inriktning kunde I.H.W.O. och UNI genom att vara dotterföretag till Axcils firma finansiera sin verksamhet som skatteavdragsgill rörelse. Man skall heller inte glömma att också Holm och Staal i Åsunda fortsatte att finansiera den enda betydande homosexuella kamp-tidskriften i Sverige genom sin egen postorderverksamhet med sexhjälpmedel och pornografi. Ännu 1979 uttalade RFSL i en litteraturvägledning: "Vi tror inte att den sexualsyn som *Revolt* företräder på längre sikt främjar bögnas kamp för frigörelse. Den ger en felaktig bild av bögnas sexualliv och förstärker fördomarna."

Bokens andra del handlar om den homofila rörelse i Hamburg som till slut med Axcils medgivande fick namnet "Internationale Homophile Welt-Organisation-Gruppe Norddeutschland e.V. (IHWÖ Hamburg)". Som tidigare nämnts levde de homosexuella i Västtyskland fram till 1969 fortfarande under nazitidens skärpta lag, den beryktade § 175 i strafflagen. § 182 förbjöd också spridning av "otuktiga skrifter", till vilka alla med homosexuellt innehåll räknades. Tidskriften *him* som startats 1969 och två år senare redovisade en upplaga på 44 000 exemplar beslagtogs 1970 av en socialdemokratisk familjeminister eftersom dess annonser för lokaler och barer ansågs "sedligt farliga för ungdomen". IHWÖ Hamburg var inte den enda organisation som startade efter lagändringen, men den största och mest livskraftiga. I mycket påminde den om det tidiga 'homofila' RFSL, till

en början med genom träffar hemma hos enskilda medlemmar, senare på olika lokaler och med ett uttryckligt avståndstagande från prostitution och sexuella utsvävningar liksom från vänsterinriktade aktionsgrupper. Två av de ledande, Carl Stoewahs och Claus Fischdick, lät sig 1970 intervjuas i tv i sitt gemensamma hem som ett etablerat och borgerligt homosexuellt par. De framhöll att man som homofil inte behövde uppträda feminint, man var helt enkelt människor som alla andra.

Det fanns dock andra som hellre ville provocera. Året därpå visades i tysk regional-tv Rosa von Praunheims mycket kontroversiella "Nicht der Homosexuelle ist pervers, sondern die Situation, in der er lebt" som framförde samma budskap som de senare queera aktivisterna i USA. IHWÖ protesterade mot sändningen men Praunheims budskap gick däremot hem hos andra unga som satt i startgroparna efter studentrevolten i Paris 1968. Som direkt reaktion tillkom många radikala studentföreningar för bögar, bl.a. "Homosexuelle Aktion Hamburg", liksom dess motsvarighet HAW i Berlin.

År 1972 började IHWÖ vidga sin verksamhet utanför Hamburg och bildade snart regionalgrupper på andra orter i förbundsrepubliken som den enda stora samlande organisationen i Västtyskland. Rosa von Praunheims film kom dock att fortsätta att splittra organisationen sedan den 1973 sändes på nytt över hela det västtyska tv-nätet. IHWÖ tog avstånd från de nya vänsterinriktade studentgrupperna och hävdade fortfarande livligt integration i samhället som det främsta målet. Det blev dock inte de ideologiska motsättningarna som till slut knäckte organisationen, utan som på många andra håll de ekonomiska under en ny ledning. I maj 1974 gick föreningen i konkurs. Det kan betraktas som slutet på den borgerliga 'homofila' rörelsen i Tyskland.

Raimund Wolferts bok är ett viktigt bidrag till både skandinavisk och tysk HBT-historia. Genom sina intervjuer med personer som snart inte längre kommer att vara nåbara liksom sitt trägna dokumentsamlade har han räddat en viktig och länge försummad historia åt eftervärlden.

GÖRAN SÖDERSTRÖM